

RIIGIKOHUS

Avaldatud veebilehel *Riigikohus* (<https://www.riigikohus.ee>)

Avaleht > Riigikohus ei tunnistanud pensionireformi põhiseadusevastaseks

Riigikohus ei tunnistanud pensionireformi põhiseadusevastaseks

20. oktoober 2020

Riigikohtu üldkogu jättis rahuldamata Vabariigi Presidendi taotluse tunnistada põhiseadusevastaseks kohustusliku kogumispensioni reformi aluseks olev seadus.

Reformiga antakse tööealistele inimestele võimalus võtta kohustuslikust pensionifondist raha välja ning pensionäridele õigus lõpetada enne 2021. aastat sõlmitud pensionileping ja nõuda ühekordset väljamakset.

Riigikohus tegi kindlaks, et seadus riivab omandi- ja võrdsuspõhiõigust ning ettevõtlusvabadust. Samas polnud praeguste prognooside põhjal võimalik piisava kindlusega järeldada, et põhiseadust rikutakse. Reformi eesmärgid – eelkõige inimeste valikuvabaduse suurendamine – kaaluvad põhiõiguste riived üles ja kasutusele on võetud ka mitmed neid tasakaalustavad lahendused.

Riigikohus nõustus presidendiga, et põhiseadusest tuleneb eraldiseisev õigus saada riigilt vanaduses abi. Samas ei sätesta põhiseadus vanadusabi andmise viisi ega konkreetset suurust, vaid jätab need seadusandja otsustada. Kohus on õigustatud sekkuma üksnes juhul, kui põhiseaduses nõutav vanadusabi tase pole ilmselgelt tagatud või seadusega halvendatakse meelevaldselt abi ulatust ja tingimusi.

Ainuüksi kohustusliku kogumispensioni kaotamine või süsteemi oluline muutmine ei tähenda seda, et riigi abi väheneks automaatselt alla põhiseadusega nõutud määra. Kohus ei pidanud tõenäoliseks kõige negatiivsemate prognooside täitumist ja seeläbi vanadusabi põhiõiguse rikkumist.

Omandipõhiõigus

Riigikohtu hinnangul võib reform mõjutada negatiivselt nende inimeste varalist seisu, kes soovivad jätkata II sambasse pensioni kogumist. Prognooside põhjal nõuab raha väljamaksmist arvestatav hulk osakuomanikke, mis sunnib fonde paigutama raha kergemini realiseeritavatesse ja vähem tulusatesse varadesse. Vähemalt lühiajaliselt kärbib see tootlust ja riivaks osakuomanike omandipõhiõigust.

Samas on reformiga ette nähtud ka mitmeid lahendusi võimalike negatiivsete tagajärgede leevendamiseks ja prognooside põhjal pole alust arvata, et fondid ei suudaks väljamakseid teha. Selle kohta puuduvad usaldusväärseid andmed, milline on seaduse pikemaajaline mõju ning kas ja kui kiiresti fondide mahud ja tootlused võiks taastuda. Eelnevat arvestades pole kohtu hinnangul omandipõhiõiguse riive intensiivne ja seda õigustab eesmärk suurendada inimeste otsustusvabadust.

Samuti analüüsis Riigikohus reformi mõju praegu II sambast pensionit saavate inimeste omandipõhiõigusele ning jõudis sarnasele järeldusele.

Võrdsuspõhiõigus

Riigikohus nentis, et reform riivab ka võrdsuspõhiõigust. II pensionisambaga liitunud inimestel on reformi tulemusena võimalik fondist raha välja võtta ja nii saavad nad vabalt kasutada sotsiaalmaksu 4% osa, mille riik nende eest fondi kandis. Sellel võib olla maksutagastusele sarnane mõju. II sambaga mitteliitujad niimoodi raha tagasi ei saa.

Kohtu hinnangul oleks II sambaga mitteliitujatele riigieelarvest väljamaksete tegemine väga keeruline ja kulukas, mistõttu on ebavõrdne kohtlemine põhjendatud ja riive põhiseadusega kooskõlas. Õiglase summa leidmine oleks raske, sest riiklikke pensioneid mõjutab indekseerimine, osakute väärtust aga fondide tootlus ja kulud.

Ettevõtlusvabadus

Reformi analüüsi ka ettevõtlusvabaduse vaatepunktist. Seadusega antakse II sambast pensioni saajatele uus alus pensionilepingu ülesütleamiseks ja kogunenud raha väljamaksmiseks. Uus kord loob riski, et lepingu ütlevad üles esmajoonel pensionärid, kes terviseandmete põhjal usuvad, et nende eluiga on lühem ja peavad kasulikumaks raha korrigeerimiseks välja võtta. See tooks omakorda kaasa fondi klientide keskmise oodatava eluea pikenemise ja kulude kasvu. Lisaks kaotab fond lepingute ülesütleamise tõttu võimaluse teenida tulu kindlustusmaksete investeerimisest ja lepingute haldamisest.

Riigikohtu hinnangul riivab see kindlustusandjate ettevõtlusvabadust ja õiguspärast ootust, aga mitte liiga intensiivselt. Võimalus öelda pensionileping üles on ühekordne ja ajutine lahendus. Riskide maandamiseks on seaduses ette nähtud ülesütleamise tasu, antud fondidele võimalus lõpetada kasumi jaotamine pensionäridele ja viimaks lepingute täitmise üleandmine riigile.

Usaldusküsimust ei tohi kergekäeliselt kasutada

Presidendi taotluses nimetatud probleemid olid Riigikohtu arvates iseenesest tõsised ja nende kohtu ette toomine põhjendatud. Kui seadus on laialdase mõjuga, puudutab suurt hulka inimesi ja tekitab ühiskonnas põhimõttelisi lahkarvamusi, siis on mõistlik hinnata selle põhiseadusele vastavust enne jõustumist.

Lisaks presidendi tõstatatud küsimuste lahendamisele märkis Riigikohus, et põhiseaduspärasuse kontrollile allub ka seaduse sidumine usaldusküsimusega, mis lihtsustas ja kiirendas selle vastuvõtmist Riigikogus. Selle meetme kergekäeline kasutamine võib viia parlamentaarse arutelu tasalülitamiseni. Praegusel juhul rikkumist siiski ei leitud, sest valitsus kasutas usaldusküsimust opositsiooni obstruktsioonitaktika tõttu.

President peab nüüd vaidlustatud seaduse välja kuulutama ja see jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist, välja arvatud sätted, millele seadus näeb ette erineva jõustumisaja.

Kohtuotsuse seisukohad on pikemalt kokku võetud memos. [1]

Loe kohtuotsust, konkureerivaid arvamusi ja eriarvamust: <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=5-20-3/43> [2]

Lisainfo:

Arno Pöder
pressiesindaja
Riigikohus
55 637 043

Allikas URL: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohus-ei-tunnistanud-pensionireformi-pohiseadusevastaseks>

Lingid

[1] https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/Pensionietsus%202020.10.2020%20memo_final.docx

[2] <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=5-20-3/43>